

V prvem delu knjige so podrobneje predstavljeni predmet, naloge in metode naselbinske sociologije. Posebej sta orisana nastanek in razvoj te sorazmerno mlade znanstvene panoge v svetu in pri nas v Jugoslaviji. Med vidnejše predstavnike uvršča pisec knjige tudi J. Cvijića (Balkansko poluostrvo...; navodila za proučevanje naselij in porekla njihovega prebivalstva), pri Slovencih pa Janeza Ev. Kreka. Podrobneje sta prikazana razvoj in vsebinska problematika naše sociologije vasi (in podeželja) ter mest.

Uvod v drugi del knjige je namenjen predstavitvi različnih oblik naseljenosti in tipov naselij. Podrobneje so prikazana posamezna naselja, njihovi tipi kakor tudi razmejitve in opredelitve mest in podeželja oziroma ruralna naselja, dalje urbanizacija in osnovne težnje v razvoju in preoblikovanju vasi in celotnega podeželja. Posebno mesto v drugem delu knjige je namenjeno sociološko-zgodovinskemu pregledu in razvoju naselij ter njihovi sočasni funkciji v družbeno-gospodarskem sistemu posameznega območja. Nadalje so orisane oblike in gospodarski pogoji naselbinskih struktur do neolitika, še podrobneje pa so predstavljeni obči pogoji naseljevanja in obljudenosti na zemeljskem površju od neolitika dalje.

Tretji del Čiričeve knjige prikazuje razvoj podeželja — predvsem kmečkih naselij. V tem delu knjige je izredno podrobno orisana struktura podeželja v predindustrijskem obdobju (t. im. tradicionalno podeželje) kakor tudi naselje tržnega (blagovno-denarnega) kmetijstva. Zadnje poglavje pa je namenjeno osnovnemu orisu podeželskih (kmetijskih) naselij v socialistični dobi. Zdi se, da nam ponuja tretji del Čiričevega dela največ koristnega gradiva in napotkov za geografska proučevanja našega podeželja. Tudi geograf, ki se loteva prikazovanja podeželja, mora biti seznanjen z najosnovnejšimi socialno-gospodarskimi in fiziognomskimi potezami nekdanjega podeželja in njegovih naselij. Saj je mogoče samo na ta način spoznati tiste »preostanke preteklosti« v fiziognomiji in strukturi podeželja, ki še danes zavirajo ali pospešujejo njegovo hitrejšo socialno in gospodarsko preobrazbo.

Tudi za Čiričevo knjigo smemo trditi, podobno kot je zapisano v poročilu o Kostičevih »Sociologiji sela« (gl. GV XLIII/1971, str. 168—169), da nam ponuja obilo gradiva za razmišljanje o podeželju in še posebej o njegovih naseljih. Odlika Čiričevega dela je še v tem, da prikazuje sociološka dogajanja in spremembe v naseljih ne samo z vidika družbeno-gospodarskega (zgodovinskega) razvoja, temveč jih postavlja v geografsko — prostorsko stvarnost.

Razvitost in raznolikost jugoslovanskega podeželja je izredno pisana, kar je odsev njegovega dosedanjega razvoja. O njegovi današnji podobi še tudi nimamo podrobnejšega in celovitega ne geografskega in ne sociološkega pregleda. Zato lahko sedaj, ko smo dobili še Čiričevo knjigo, ki s teoretično-metodološkega vidika prikazuje podeželska naselja, upravičeno pričakujemo, da se dolgo časa željeno in pričakovano delo o našem podeželju že rojeva.

Milan Natek

Räumliche Struktur und Prozessmuster in der SR Makedonien. Münchner Studien zur Sozial und Wirtschaftsgeographie, Band 20, Kallmünz/Regensburg 1980.

Jedro revije je sinteza rezultatov terenskega raziskovanja na območju Ohrida, ki so ga septembra 1974 opravili sodelavci Inštituta za geografijo univerze v Ljubljani, Geografske fakultete univerze v Skopju in Gospodarskogeografskega inštituta univerze v Münchnu. Slednji je tudi pripravil tisk tega gradiva.

Z geografskega stališča je Makedonija kot izredno heterogena regija, v določeni razvojni fazi transformacije agrarne pokrajine še posebej zanimiva, kar se konkretno manifestira v odseljevanju s podeželja, v opuščanju obdelave zemlje ter v koncentraciji prebivalstva v dolinah in še posebej v urbanih središčih. Ti procesi so izraziti tudi v Ohridski kotlini, kjer se jim pridruži še dodatna turistična funkcija kot prostorski razvojni dejavnik. Ob tem je pestra še nacionalna mešanost prebivalstva Makedoncev in Albancev, kar prostorske procese še nadalje modificira. Ob pestrini naravnih pogojev vse to le še potencira geografsko zanimanje.

Vsebinsko je knjiga razdeljena na dva dela. V prvem delu je v poglavjih »Socialno-geografski aspekti prostorske strukture Makedonije«, »Geografske značilnosti

SR Makedonije s posebnim ozirom na Ohridsko-struško regijo« in »Počitniška naselja v Makedoniji«, podan geografski pregled Makedonije od fizičnih osnov do vseh družbeno-geografskih dejavnikov. S podatki bogato opremljene prispevke izpod peres makedonskih avtorjev in Karla Rupperta dopolnjuje kar po osem tematskih kart SR Makedonije in Ohridsko-prespanske regije, pri čemer še posebej izstopijo prostorski elementi razvojnih razlik.

Drugi del izpod peres sodelavcev vseh treh udeleženih institucij predstavljajo naslednje razprave: »Strukturne spremembe in notranja zdiferenciranost občin Ohrid, Struga in Resen«, »Nekateri elementi socioekonomske strukture mesta Ohrid«, »Prebivalstveni in agrarnogeografski aspekti podeželskega naselja Gornji Lakočeri«, »Socialnoekonomska struktura in gospodarska usmerjenost naselij Peštani in Trpejca«. Težišče teh socialnogeografskih prikazov je na Ohridu in na nekaterih tipičnih funkcijsko različnih naseljih ob Ohridskem jezeru, kjer je bilo opravljeno podrobno kartiranje izrabe tal in zgradb ter anketiranje.

Na koncu sledijo še poglavja »Ekskurzijski zapiski«, »Geografske značilnosti območja Prespe«, »Skoplje« in obsežnejši seznam vse pomembnejše geografske literature o Makedoniji.

Knjiga je pomemben prispevek h geografskemu poznavanju Makedonije, še zlasti njene najnovejše socialnogeografske problematike. To še potencirajo metodološko in tehnično dobro pripravljene karte, kar sicer močno pogrešamo v regionalnih prikazih Makedonije pa tudi ostalih republik in pokrajin. Še posebno vrednost pa pomeni predstavitev te regije širši svetovni javnosti.

Mirko Pak

Publikaciji o razvoju turističnih regij

V Zagrebu, kot središču turistično najbolj razvite republike, sta pred kratkim izšli, poleg Pepeonik-Blaževičevega učbenika turistične geografije, še dve knjigi, ki obravnavata turizem v Jugoslaviji. Prva je izšla izpod peresa pravnika in obravnava turizem in gospodarski razvoj Jugoslavije (dr. Ante Cicvarič, **Turizam i privredni razvoj Jugoslavije**, Znanstvene monografije, Pravni fakultet Zagreb, Informator-Zagreb 1980), druga pa je nastala ob delu družbenopolitične delavke in ekonomistke, ki se osredotoča na turizem in regionalni razvoj (dr. Neda Andrić, **Turizam i regionalni razvoj**, Ekonomska biblioteka, Informator-Zagreb 1980). Obe deloma velja posvetiti pozornost, saj pravne in družbeno-ekonomske zakonitosti še kako vplivajo na posege v prostor.

Nasploh so redke publikacije pravnikov, ki bi celovito obravnavale turizem in njegove spremljajoče dejavnike. Knjiga avtorja Cicvarića poizkuša na 347. straneh zajeti različne aspekte te problematike. Temo o turizmu in ekonomskem razvoju Jugoslavije razširja še z 533. viri, ki pa so, žal, deloma zastareli (leto 1956?) in ne zajemajo nekaterih pomembnejših geografskih del iz tega področja (n. pr. Ruppert-Mainer, Pepeonik, Jeršič...). Tej pomanjkljivosti nakljud pa obravnava nekatere pomembnejše razvojne činitelje turizma v soodvisnosti z osnovnimi geografskimi elementi prostora.

V prvem delu knjige je zanimiva in za to knjigo značilna avtorjeva definicija turizma. Pravi namreč »da je turizem splet gospodarskih in negospodarskih odnosov in pojavov, ki izhajajo iz potovanja in bivanja izven domačega naselja (domicila) in iz potrošnje sredstev, ustvarjenih v glavnem v kraju stalnega bivališča). Pri obravnavi faktorjev, ki naj bi sprožili turistične tokove, le obrobno obravnava naravno in kulturno dediščino Jugoslavije. Čeprav je to eden od pomembnejših dejavnikov v turistični ponudbi katere koli dežele, ga povezuje le z zaščito naravnih spomenikov in z varstvom pred pretirano turistično izrabo.

Drugi del knjige je posvečen turizmu kot posledici in iniciatorju gospodarskega razvoja. Povalne so njegove analize jugoslovanskega turizma in kritike na račun turističnega gospodarstva (sezonskost, nepovezanost kritike). Vzpodbudna pa je tudi želja, naj bi znanost na tem področju ne bila le analitik statične preteklosti, ampak tudi akter pri usmerjanju bodočega razvoja turizma in družbe. Za avtorja je razumljiva »nedonošenost znanosti«, kaj je turizem v Jugoslaviji star šele dob-